

Ústav antropologie

Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity

Kotlářská 2, 611 37 Brno

Prof. PhDr. Jaroslav Malina, DrSc., zástupce ředitele

Telefon: 549 495 755; mobil: 604 387 111

e-mail: jmalina@sci.muni.cz

<http://anthrop.sci.muni.cz>

Oponentský posudek habilitační práce:

Dějiny lékařství a zdravotní stav populace v Řecku před rokem 500 př. Kr., Praha: Ústav dějin lékařství a cizích jazyků 1. LF UK, 486 stran.

PhDr. Tomáš Alušík, Ph.D.

Zdraví člověka bylo ve všech dobách, kulturách a civilizacích vysoce ceněnou hodnotou, která v životě jedince i společnosti hrála vždy důležitou roli. První léčebné zákroky lze sledovat už v mladším paleolitu a v neolitu. Například *trepanace*, záměrný chirurgický zákrok, který vede k otevření dutiny lební, byla jako operační metoda známa už nejstarším populacím počínaje neolitem, užívala se v mladších pravěkých obdobích i v rámci většiny civilizací Starého světa i Nového světa, řada nálezů pochází i z našeho území. Trepanační nástroje se v průběhu doby měnily, od jednoduchých kamenných čepelí v době kamenné až po složitější kovové instrumenty v době železné. Na několika lebkách z mladší doby železné z Gutramsdorfu v Rakousku je patrné použití trepanu s ústřední vodící částí. V hrobě z 2. století př. n. l. z německého Obermenzingu byla nalezena jemná železná pilka, možná používaná k trepanaci a v inventáři hrobu lékaře z doby římské v Bingen-am-Rheinu v Německu se nacházel bronzový trepan, který se umístil na lebce a otáčením vyřízl kotouč; tento nástroj se již tvarově podobal novodobým ocelovým trepanům. Ale již samy kamenné nástroje byly zřejmě účinnými chirurgickými instrumenty, zvláště při řezání měkkých tkání. Nepřímo to potvrzují experimenty, jakkoli je nelze zatím nijak archeologicky podložit. Americký experimentální archeolog Don Crabtree zhotovil kamenné skalpely pro svou vlastní operaci pomocí techniky, jaká byla používána v mladém paleolitu. A jiný americký archeolog (Adrien Hannus) si nechal operovat protržený tračník replikami pravěkých obsidiánových čepelí. Chirurg, který Hannusovi operaci prováděl, se o kamenných čepelích vyjádřil, že jsou mnohem ostřejší než chirurgické skalpely ze speciálně upravené ocele. Domníval se také, že jednou by obsidiánové čepele mohly být užitečnou součástí instrumentária pro některé jemné operace, například oční nebo plastické, tam kde záleží na mimořádné jemnosti řezacího ostří, neboť ostří kamenných čepelí je mnohonásobně jemnější a ostřejší než rezné hrany ocelových skalpelů.

Nicméně vědecké základy lékařství byly položeny v řecké antice v posledních pěti staletích před naším letopočtem díky dílu lékařů a přírodovědců, zejména Hippokrata z Kóu (kolem 460–kolem 375 př. n. l.), Hérofila (335–280 př. n. l.) a Galéna z Pergamu (asi 129–199), jejichž dílo až do novověku tvořilo základ medicínských věd. Hérofilos, působící v alexandrijském Múseiu, tehdejším středisku světové vzdělanosti, byl prvním lékařem, který

za přítomnosti žáků a asistentů prováděl pitvy mrtvol. Údajně mu bylo dovoleno provádět vivisekci. Pitvy mu poskytly dostatek materiálu k úvahám o stavbě a fungování lidského těla a k vybudování základů vědecké anatomie a fyzické antropologie. Tehdy se také zrodila idea *kalokagathie*, vyjadřující harmonické propojení více aspektů krásy fyzické i duševní, které bylo cílem řecké výchovy dokonalého muže, bojovníka, občana. Tento pojem se užívá pro označení estetického ideálu klasického období 5. století př. n. l.

Zatímco zmíněné klasické období je poměrně dobře probádáno, staletí, která mu předcházela nikoli. Oponovaná habilitační práce Tomáše Alušíka tento hiát zaplňuje. Autor tak učinil erudovaně na vědeckém půdorysu (užití relevantních pramenů antropologických, archeologických a ikonografických, vhodné metody, práce s prameny a literaturou, deskripce, analýzy, explanace) a vytvořil práci, která přináší nové významné vědecké poznatky. Doporučuji její publikování v knižní podobě.

Závěr:

Z výše uvedeného plyne: doporučuji práci přijmout v předložené formě a na jejím základě doporučuji udělit titul docent pro daný obor.

V Brně 6. 10. 2018

Prof. ~~PhDr.~~ Jaroslav Malina, DrSc.